

“Medya Ve Toplumsal Cinsiyet Üzerine Tartışmalar” Kitabı

(Muratoğlu Pehlivan, Bahar vd. “Medya ve Toplumsal Cinsiyet Üzerine Tartışmalar”, İstanbul: Hiperyayın, 2020)

Meltem Deniz Doğan

Özet

Dijital iletişimin, bireyin yaşamının ayrılmaz bir parçası olduğu bir çağda, dijital medyalarda oluşan yeni kültürel ortamların ve sanal mekânların içerisinde yer alan bireylerin temsili ve bu ortamlarda bireyler arası kurulan ilişkilerin hüviyeti, çağımızın en büyük problemlerinden birisini oluşturmaktadır. Toplumsal cinsiyet temelli kabul, baskı ve önyargıların, özellikle küreselleşme süreci ve yeni medya çağında, medya kanalları aracılığıyla çizilen temsillerin yaygınlığı ve eşzamanlı olarak çok büyük kitlelere erişimi düşünüldüğünde; bu yeni sorunların akademik açıdan incelenmesi de giderek daha önemli bir hâle gelmektedir.

Toplamda sekiz bölümden oluşan ve Hiperyayın’dan Bahar Muratoğlu Pehlivan’ın editörlüğünde çıkan Medya ve Toplumsal Cinsiyet Üzerine Tartışmalar, toplumsal cinsiyet ve medya ilişkisini, farklı bakış açıları ve yöntemlerle kaleme alınmış bölümlere okuyucunun dikkatine sunmaktadır. Yeni medya, sosyal medya, sinema ve televizyon gibi farklı kültürel ortamlarda yer alan üretimlerde yer alan toplumsal cinsiyet temelli temsillerin tartışılması ve incelenmesi, çağımızın problemlerinin çözümü için de bir basamak oluşturmak anlamına da gelmektedir.

Anahtar Kelimeler: medya, toplumsal cinsiyet, kitap, inceleme.

Discussions on Media and Gender

(Muratoğlu Pehlivan, Bahar vd. “Medya ve Toplumsal Cinsiyet Üzerine Tartışmalar”, İstanbul: Hiperyayın, 2020)

Abstract

Digital communication has become an integral part of the individual’s life in our age. The representation of individuals in the new cultural mediums formed through digital channels and the qualities of the relationships established between individuals constitute one of the biggest problems of our age. In the globalization process and the new media age, gender-based acceptance, oppression, and prejudices reach large masses simultaneously through media channels. This situation makes it even more important to examine new problems in terms of gender representation from an academic perspective.

Published by Hiperyayın, under the editorship of Bahar Muratoğlu Pehlivan, the book titled “Medya ve Toplumsal Cinsiyet Üzerine Tartışmalar” presents the relationship between gender and media to the attention of the reader in eight chapters written with different perspectives and scientific methods. Discussing and analyzing gender-based representations in the productions presented through new media, social media, cinema, and television is also a substantial step in solving the problems of our age.

Keywords: media, gender, gender studies, book review.

I Giriş

Toplumsal cinsiyet kavramının akademik yazında yerini almaya başlaması, kadın ve erkekte oluşan insanın iki cinsiyetine, yalnızca biyolojik açıdan değil, psikolojik ve toplumsal açıdan bakmanın yeni bir yolunu açmıştır. Biyolojik cinsiyetten ayrılan toplumsal cinsiyet kavramı, toplum ve kültürce belirlenen; içeriğinin ise toplumdan topluma, tarihsel olarak değişebildiği bir cinsiyet konumunu yahut kimliğini ifade etmektedir. Toplumların tarih boyunca çoğunlukla biyolojik cinsiyetin getirdiklerini, kültür içerisinde tanımlayan geleneksel dünya görüşleri içerisinde kadınların ve erkeklerin rolleri, birbirinden kesin çizgilerle ayrılacak şekillerde belirlenmiş; bu roller etrafında hayatları için yol haritaları, örnek modeller geliştirilmiş ve bu rollere uygun statüler kazanmaları desteklenmiştir. Modern çağlarda söz konusu algılanış ve yorumlayış biçimlerinin yeni hayat tarzına uyması, yeni düşünce biçimlerine kapı aralaması ile bu roller arasındaki çizgiler daha az belirginleşse, hatta zamanın gereklilikleri sebebiyle kadın ve erkek cinsiyeti arasındaki bazı roller, ortak olarak paylaşılabilirse bile bu iki cinsiyetin temsil sorunu, güncelliğini korumaktadır.

Toplumların haberleşme, siyasi ve ticari faaliyetler ile kültür hareketleri bakımından birbirlerine yaklaşımları ve bunların alışverişinden doğan bir uluslararası bütünleşme süreci olarak tanımlayabileceğimiz küreselleşme, internet ve iletişim teknolojilerinin yaygınlaşması ile kendisine, 20.yüzyılın başlarından itibaren, daha önce olmadığı kadar büyük bir yaşam alanı bulmuştur. Böylece toplumların cinsiyet temsilleri ve cinsiyet odaklı yaklaşımları da, tıpkı ürün ve fikir alış veriş gibi, anlık biçimde, coğrafya ve dil sınırları tanımayarak bir toplumdan diğerine ulaşabilmiş; cinsiyet rollerini içeren söz konusu sınırlar da doğru orantılı olarak giderek birbirine yaklaşmıştır. Küresel düzeyde temsilleri iki yönlü bir alış veriş ile etkileyen bu yaklaşma, elbette ki yerel düzeyde, toplumların kendi içlerindeki temsillerini de dönüştürebilmektedir.

Medya kavramı, zaman ve mekân içerisinde iletileri birbirinden çok farklı yerlerde bulunan alıcı kitlelerine ulaştırabilen araçları ve ortamları tanımlamaktadır. Bu tanımdan hareketle kitap, dergi gibi yazılı basılı materyaller; fotoğraf, radyo, televizyon ve sinema gibi görsel ve işitsel teknolojilerin hepsi, birer medya örneğidir. Zaman ve teknolojiye göre değişim gösteren medyalar, kitle iletişim araçları ve ortamları, geçirdikleri her dönüşümde bir başka özellik kazanıp, kendileri etrafında bir başka kültürel dönüşüme de yol açmışlardır. İnternet ağları yahut bir başka deyişle Web 2.0 teknolojisi ile medyanın da tıpkı küreselleşme gibi en geniş ve hızlı değişim süreci başlamış; süreç, medyanın geleneksel üretimini, tüketimini ve kullanımını da değiştirmiştir. Yeni medyada alıcılar, okuyucu, dinleyici, tüketici gibi konumların yanında, tek tek bireyler olarak üretici konumuna da geçmişlerdir. Pasif değildirler, medyada sunulanı almakla kalmazlar, katkı sunarlar, gereksinimleri doğrultusunda sunulan içeriklere müdahale ederler.

Bütün bunlar göz önünde bulundurulduğunda, ister geleneksel isterse de yeni olsun, medyanın toplumlar üzerindeki yaşamsal etkisi yadsınamayacağı gibi, özellikle yeni medya çağında, küreselleşme sürecinde, medyada çizilen toplumsal cinsiyete dayalı temsiller üzerine çalışmak daha önemli ancak bir o kadar da daha çetrefilli bir hâle gelmektedir. Artık eşzamanlı olarak daha önce hiç olmadığı kadar büyüğe ulaşabilen temsiller söz konusudur ve bu da onların kitleleri etkileme oranlarını, aynı derecede artırmaktadır. Sağlanan bütün imkânların sayesinde ve bu imkânların yaygınlığı ile paralel olarak medya kanalları aracılığıyla üretilen temsiller, artık tek bir kanaldan gelmemektedirler. Her bireyin üreten konumda olduğu ve her üretimin de yaygınlaşmaktan bir an uzak olduğu bir çağda, bu temsillere yetişebilmek, denetleyebilmek yahut analiz edebilmek de zorlaşmaktadır.

Hiper yayın'dan Bahar Muratoğlu Pehlivan'ın editörlüğünde çıkan *Medya ve Toplumsal Cinsiyet Üzerine Tartışmalar*, sosyal ağlar ve bu ağlarda yer alan uygulamalara eğilmesi bakımından bu önemli konuya bilimsel açıdan destek sağlamayı amaçlamaktadır.

I Medya ve Toplumsal Cinsiyet Üzerine Tartışmalar

Kitap, editörün önsözünün ardından, Prof. Dr. Kamile Perçin Akgül ve Nagihan Çetin'in "*Minyatür Anneler*" başlıklı bölümü ile açılıyor. Akgül ve Çetin, Türk sineması ve dizileri üzerinden, toplumsal cinsiyet dairesinde kadına atfedilen değerlerden biri olan "ablalık" kavramının temsiline eğiliyorlar. İncelenmek için seçilen örneklerin neticesinde, kültürel alanda toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde kadına yüklenen annelik vasfının ve bu vasfa dair beklentilerin ablalara aktarılması, ablaların kardeşlerine annelik yapmalarının istenmesi gibi çıkarımlar, kadının kültür dairesi çerçevesinde aile içerisinde üstlenmiş olduğu bir rolün, sinema ve diziler aracılığıyla yeniden üretildiğini ortaya koyuyor. Ancak yine aynı film ve dizi örneklerinde ablaların aynı zamanda kardeşlerinden daha eğitimsiz resmedilmeleri, daha fazla sorumluluk üstlendikleri için istemedikleri bir hayat yaşamaya mecbur bırakılmaları ve bu sebeple de kardeşlerini suçlayıcı tutumlar içerisinde bulunmaları, "ablalık" kavramı etrafında olumsuz bir temsilin söz konusu olduğunu düşündürüyor. Öte yandan ilgili bölümde, ablalıkla hemen paralel şekilde "teyze" kavramının da ele alınmamasına, bütüncülük açısından daha sonraki çalışmalarda tamamlanabilecek bir eksiklik olarak not düşülebilir.

Doç. Dr. Gül Esra Atalay'ın kaleme almış olduğu "*Toplumsal Cinsiyet Rollerine Dair Toplumsal Baskının Sosyal Medya Mecralarındaki Tezahürü: Siber Zorbalık*" başlıklı ikinci bölüm, internet ve sosyal ağların bireylere görünür olabilmek gibi olumlu yeni imkânlar sunmasının yanında, bir yandan da internet üzerinde yeniden inşa edilen kimliğin beraberinde getirdiği olumsuz durumlar üzerinden şekilleniyor. Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin kabul edilen, olması beklenen temsillerin dışına çıkan bireyler, özellikle sosyal medyanın verdiği anonimlik, görünürlük, eşit erişim ve söz hakkı gibi olanaklar neticesinde, ötekileştirmeye, nefret söylemlerine ve kitlesel linçlere her zamankinden daha açık hâle geliyorlar. Bu durum, özellikle azınlıklar, kadınlar ve ergenler gibi, korumalı gruplar açısından daha büyük bir tehdit oluşturuyor. Araştırmanın örneğini oluşturan ve youtube üzerinden makyaj videoları çekmekte olan kişinin bir erkek ve aynı zamanda da korumalı yaş grubunda olması, videoların hitap ettiği kitlenin de genel itibarıyla aynı yaş grubunu içermesi bakımından bu bağlamda siber zorbalık kavramının, akran zorbalığı ile ilişkilendirilerek de incelenmesi mümkün görünüyor.

Filiz Yıldız tarafından kaleme alınan üçüncü bölüm, "*Dijital Flört Şiddeti*" başlığına sahip. Bölümde, kadın ve erkek cinslerinin arasındaki ilişkilerin bir biçimi olan flörtün, toplumsal cinsiyet temelinde bir psikolojik şiddet aracına dönüşebildiği üzerinde duruluyor. Bu bakımdan, bir önceki bölümde olduğu gibi, yeni iletişim teknolojilerinin flört şiddeti gibi olumsuz durumlar için de yeni ve daha geniş mecralar yaratıyor oluşu dikkat çekici.

Yıldırım Kesgin'in "*Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Ve Feminizm Mücadelesinde Söyleme İlişkin İtirazların Analizi: Toplumsal Cinsiyet ve Feminist Politika Facebook Grubu Örneği*" ve Eser Karataş'ın "*Spikav'ın Madun Kavramı ve Madun Kadınlar İçin Bir Direniş Ortamı Olarak Sosyal Medya*" başlığı ile kaleme aldıkları bölümler, birbirlerini tamamlayacak şekilde, toplumsal cinsiyet, feminizm ve kadın mücadelesi ekseninde sosyal medyayı değerlendiriyor. Cinsiyete dayalı ayrımcılık ve kadınların görünürlüğü meselesinde sosyal medyanın, her iki bölümün birleşiminden yola çıkılarak, aslında, egemen söylemle mücadele edebilmek için bir sanal mekân örneği oluşturduğu görülüyor.

Bahar Muratoğlu Pehlivan, "*Yerli Dizilerde Bir Hegemonik Erkeklik Simgesi Olarak Et Tüketimi*" başlığıyla kaleme aldığı bölümde, hegemonik erkekliğin et tüketimi ile ilişkisini, yerli diziler üzerinden tartışıyor. Yaygın olarak toplumsal cinsiyet başlığıyla yapılan çalışmaların, öncelikli ve daha genel bir soruna parmak basmaları bakımından, kadınlar ve feminizm üzerine şekillenmeleri

söz konusu. Ancak kavram ve kavramın kastettiği toplumsal cinsiyet rolleri sadece kadınlar değil, erkekler üzerinden de sürdürülmekte; bu roller üzerinden betimlenen kalıp yargılar, baskılar ve sorunlar, erkek cinsini de kapsamaktadır. Özellikle erişim kapsamı açısından ön plana çıkan medya ve yerli dizilerde erkekliğin temsilinin de bu açıdan değerlendirilmesi, toplumsal cinsiyet kaynakları sorunların çözümü için önem arz etmektedir.

Aylin Tutgun Ünal'ın kaleme aldığı *“Sosyal Medyada Toplumsal Cinsiyet Farklılıkları”* başlıklı bölüm, sosyal medya kullanımını farklı kuşaklar üzerinden ele alması bakımından, kitapta yer alan bölümlere nazaran daha geniş bir konu kapsamına sahiptir. Ünal, bölümde, kuşakların sosyal medya kullanımlarını toplumsal cinsiyet kavramı etrafında değerlendirirken aynı zamanda bunların arasındaki farklılıkların toplumsal nedenlerini tartışmaya da açıyor.

Kitapta Mehmet Aytekin tarafından kaleme alınan bir film okuması da yer alıyor. *“Bir Medya Pratiği Olarak Sinema Üzerinden Toplumsal Cinsiyet Kavramına Bir Bakış”* başlıklı bölümde yer alan film okuması, Kabil'in Kırlangıçları isimli film üzerinden toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin sinemadaki tezahürünü sunuyor.

I Sonuç

Dijital iletişimin, bireyin yaşamının ayrılmaz bir parçası olduğu bir çağda, dijital medyalarda oluşan yeni kültürel ortamların ve sanal mekânların içerisinde yer alan bireyler arası ilişkilerin hüviyeti, çağımızın problemlerinden birisini oluşturuyor. Toplumsal cinsiyet temelli temsillerin, yeni kültürel ortama uygun şekilde ve olabildiğince farklı açıdan incelenmesi, problemlerin çözümü için elbette bir basamak olmak anlamına da gelmektedir.

Medya ve Toplumsal Cinsiyet Üzerine Tartışmalar, toplumsal cinsiyet ve medya ilişkisini, farklı bakış açıları ve yöntemlerle kaleme alınmış bölümlere okuyucunun dikkatine sunmaktadır. Yeni medya, sosyal medya, sinema ve televizyon gibi farklı kültürel ortamlarda yer alan üretimlerde yer alan toplumsal cinsiyet temelli temsillerin tartışılması ve incelenmesi, çağımızın problemlerinin çözümü için de bir basamak oluşturmaktadır. Toplamda sekiz bölümden oluşan kitabın içerisinde yer alan bölümlerin birbirini tamamlayacak şekilde düzenlendikleri ve bu bakımdan bütünlük bir çalışma ortaya çıkartılmış olduğu söylenilebilir. Bunun yanında kitap içerisinde yer alan çalışmalarda göstergebilimden film okumasına, farklı kuramlar ve yöntemlerden yararlanılması, aynı temanın farklı açılardan ele alınabileceğine ilişkin disiplinler arası bir örnek de sunmaktadır.

Toplumsal cinsiyet gibi pek çok kavramın teorik yazında kalmaması; kuramsal ve kavramsal temellerinin yanı sıra, bireylerin güncelde gerek televizyon gerek sinema aracılığıyla meşgul oldukları popüler üretimlerin yahut her geçen gün daha fazla içerisinde buldukları sanal mekânlarda yer alan toplumsal cinsiyet temelli problemlerin Medya somutlaştırılarak incelenmesi, bu alanda akademik çalışmaların da daha geniş kitlelere ulaşmasını kolaylaştırmaktadır.

I Kaynakça

- Aça, Mehmet, Yolcu, Mehmet Ali, Aça, Mustafa. (2019). Kadın Folkloru: Statü ve Famaj. Çanakkale: Paradigma Akademi.
- Kubbealtı Lugati "Küreselleşme". Çevrimiçi: <http://lugatim.com/s/K%C3%9CRESELLE%C5%9EME>
Erişim Tarihi: 29.09.2020.
- Muratoğlu Pehlivan, Bahar vd. (2020). Medya ve Toplumsal Cinsiyet Üzerine Tartışmalar. İstanbul: Hiperyayın.
- Öztürk, Mesude Canan vd. (2013). Dijital İletişim ve Yeni Medya, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Robertson, Roland. (1999). Küreselleşme, Toplum ve Kuramı ve Küresel Kültür, çev: Ü.H.Ünsal, Ankara: Bilim Sanat Yayınları.